

La rúa del món

Projecte:
Albert Benito
Imma Bigorra
Pilar Uriarte
Anna Valls

© Centre de Normalització Lingüística
de Barcelona, 2008
Centre Municipal de Cultura Popular
de Sant Andreu, 2008
© Fotografia de la portada: Escola Patufet
Sant Jordi, Colla Infantil de Diables

Imprès a:
Reprodisseny SA
Juan de Mena, 19 08035 Barcelona
www.reprodisseny.com

DL: B- 31371-2008

Les opinions que s'exposen en els textos d'aquest llibre són atribuïbles als autors. En cap cas s'en fa responsable el Consorci per a la Normalització Lingüística. Els autors han aportat els seus escrits de manera desinteressada perquè es poguessin incloure en aquesta publicació, que s'ha editat sense afany de lucre. El Consorci per a la Normalització Lingüística renuncia als drets econòmics derivats de la comercialització d'aquesta publicació.

Prohibida la reproducció o la transmissió total o parcial d'aquesta publicació sota cap forma ni per cap mitjà, electrònic ni mecànic (fotocòpia, enregistrament o qualsevol mena d'emmagatzematge d'informació o sistema de reproducció), i la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec públic, sense el permís escrit dels titulars del copyright i de l'editorial.

Presentació

La riquesa creativa de les ciutats es fonamenta en la seva capacitat d'acomodar la diversitat d'expressions culturals que hi conviuen i de generar espais de trobada i diàleg entre persones amb imaginaris culturals diversos amb la capacitat de generar projectes integradors comuns.

L'exposició "La rua del món" és un d'aquests punts de trobada que proposa un recorregut per diverses manifestacions de cultura popular d'arreu del món, amb el propòsit de promoure vincles entre les diferents realitats culturals que conviuen a Barcelona. La festa, com a patrimoni universal que cal conservar i reivindicar, és l'eix vertebrador d'aquest mosaic de celebracions que mostra la realitat diversa de la ciutat. El panorama festiu que dibuixa "La rua del món" és el reflex de la nova dinàmica urbana i de les manifestacions populars que aquesta nova realitat social genera.

Els textos dels alumnes de català de nivell llindar de Sant Andreu del Centre de Normalització Lingüística de Barcelona parlen de les tradicions dels seus llocs d'origen. Aquests escrits, juntament amb els aportats pel Centre Municipal de Cultura Popular de Sant Andreu –coorganitzador de l'exposició– conformen "La rua del món", una iniciativa que s'emmarca en el programa de *Barcelona Diàleg Intercultural*, que es desenvolupa durant aquest any 2008 coincidint amb l'Any Europeu del Diàleg Intercultural.

En aquest projecte el català esdevé un cop més la llengua comuna que contribueix a fomentar la interacció i el coneixement mutu de

les identitats, creences i expressions de tota mena que formen la societat barcelonina del segle XXI. Així doncs, la llengua catalana esdevé el fil conductor d'aquest nou patrimoni cultural de Barcelona com a ciutat d'acollida i és sobre aquesta base que construïm una societat cohesionada i plural que conviu en la riquesa de la seva interculturalitat.

Espero que gaudiu aquesta festa de festes!

Carles Martí i Jufresa

Tinent d'alcalde de Benestar i Cohesió Territorial
de l'Ajuntament de Barcelona

i president del Centre de Normalització Lingüística de Barcelona

Enguany se celebra l'Any Internacional pel Diàleg Intercultural i des del Districte hem elaborat una sèrie de propostes que esperem que us siguin interessants.

Aquesta que us presentem s'ha fet en col·laboració entre el Districte i el Centre de Normalització Lingüística de Barcelona, delegació de Sant Andreu: es tracta d'un recull de textos i imatges que és un reflex de les diferents manifestacions festives de les entitats i col·lectius que treballen per a la promoció de la cultura popular als nostres barris i, tanmateix, un mosaic de les diferents mostres festives que persones nouvingudes al Districte han viscut als seus llocs d'origen i volen compartir amb tothom.

Així doncs, us convidem a conèixer aquest mosaic de festes que, com podreu veure, donen una riquesa de matisos digna de compartir entre tots i totes per tal d'apropar-nos i entendre'ns una mica més.

Gemma Mumbrú i Moliné

Regidora del Districte de Sant Andreu

Joaquim Mestre i Garrido

Regidor President del Districte de Sant Andreu

La Festa

Els diferents pobles que habitem el planeta entenem la vida de formes diverses i al llarg dels anys hem creat manifestacions festives pròpies a través de les quals la col·lectivitat festeja i comunica la manera d'entendre el món.

Conèixer les festes dels altres té l'atractiu d'apropar-nos a paisatges i colors, rostres i indumentàries, músiques i creences que sembla que tinguin poc a veure amb les celebracions de la nostra cultura d'arrels mediterrànies. Però més enllà de l'exotisme, apropar-nos a les celebracions d'altres cultures ens empeny a reflexionar d'una altra manera sobre les nostres pròpies festes, a veure les coincidències, sorprenents, i les diferències que hi ha.

La festa és una necessitat universal i un patrimoni que cal conservar i reivindicar.

Aclariments

“La rua del món” és un mosaic d’aportacions individuals i col·lectives que vol mostrar la interrelació entre les manifestacions de la cultura popular d’arreu del món i, especialment, ser un punt de trobada entre les tradicions catalanes i les dels llocs d’origen dels alumnes del CNL de Barcelona. Són, per tant, visions personals que no tenen caràcter d’estudi sociològic ni de document etnològic.

De manifestacions de cultura popular n’hi ha tantes i de tan variades que quan ens vam plantejar l’exposició per àmbits partint de la cultura catalana com a referència no ens pensàvem que ens costaria tant establir cinc àmbits concrets. Finalment, però, la necessitat de sistematitzar i la limitació d’espai ens van fer definir. Així doncs, de segur que hi ha textos que podrien compartir dos àmbits i haver estat classificats de diferent manera. Per tant, si no trobeu un text concret en un àmbit el localitzareu en un altre. Tot i això, n’hi ha alguns que, si bé formen part de la cultura popular dels llocs d’origen d’alguns alumnes, són inclassificables en cap dels grups, i per això hi ha l’inevitable apartat d’Altres.

Els alumnes autors de textos, provinents de cursos bàsics del Centre de Normalització Lingüística de Barcelona, tenen un coneixement limitat de la llengua catalana. Per això, hem procurat fer-ne una revisió tan purament ortogràfica com hem sabut i hem intentat respectar al màxim l’estil de cada alumne. N’hi ha, però, que en ser traduccions literals els hem adaptat una mica més. Alguns dels textos que hem rebut eren molt llargs i d’altres, molt curts. N’hem unificat, en els casos que ha estat possible, la llargada.

Hem deixat en cursiva totes aquelles expressions que ens han semblat pròpies de cada país i que afecten diversos àmbits (gastronomia, noms de festes, personatges que hi intervenen, etc.) i sempre que ha estat possible hem intentat aclarir els conceptes que ens ha semblat que podien no entendre's amb la lectura del text.

Agraïments

Volem agrair a totes les professores dels cursos del districte de Sant Andreu, tant de la Delegació com del Centre d'Acolliment Lingüístic (Encarna Mendoza, Anna Cortils, Glòria Mèlich, Laura Collado, Rosó Cusó, Carme Chicón, Eulàlia Salvat, Silvana Casellas, Digna Rodríguez, Irene Torra, Marta Gost i Anna Perearnau), que hagin transmès la il·lusió necessària perquè ens hagin arribat tants textos per part dels alumnes.

Gràcies també a la col·laboració de la Carola Penedès i la Rosa M. Sánchez per l'ajut en el procés d'edició dels textos. També a la de la Gemma Teixidó, per l'ajut en els temes de comunicació, i a la de la Iolanda Pla, per la rapidesa en el procés d'escaneig de les fotografies.

De la mateixa manera, volem donar gràcies a totes les empreses i institucions que ens han cedit imatges per il·lustrar textos sense fotos aportades pels alumnes:

Ajuntament de Madrid
Angela Dittmar, Lucky S.R.L. (www.paraguay-fotos.de)
Associació Cultural Candombe (Vilanova i la Geltrú)
Arxiu Buixareu-Antolin
Associació Cultural Euskal Etxea
Associació de Puntaires del Districte de Sant Andreu
Cádiz Fotos
Canarias 7

Castellers de Barcelona (i, especialment, a l'Eva Espadaler)
Colla de Diables Infants Patunyetes (CEIP Patufet Sant Jordi)
Comissió de Festes de Sant Andreu de Palomar (i, especialment, a la Lúdia Rodríguez)
Coordinadora de Ball de Bastons de Catalunya
Coordinadora de Trabucaires de Catalunya
Daniel Stonek (www.stonek.com)
Diario Vasco
Diputació de València
Foment Sardanista Andreuenc
Germandat de Trabucaires, Geganters i Grallers de Sant Andreu de Palomar
Grupo de Baile Folklórico Por Amor a Venezuela
Huelva Información
Institut de Cultura de Barcelona. Departament de Festes
La Satànica de Sant Andreu
Portal de Aprendizaje Permanente. Gobierno Vasco (www.hiru.com)
Onnik Krikorian
Oswaldo Salinas (www.enjoyperu.com)
Sambandreu
Santiagueros en línea
Tarapoto Perú
Tema van Lamoen (Turismo Inkaiko)
Timbalers de Sant Andreu
Tobías Reu (Universitat de Nova York)

Rues i desfilades

Oh, benvinguts, passeu, passeu, ara ja no hi falta ningú,
O potser sí ja me n'adono que tan sols hi faltes tu.
També pots venir, si vols, t'esperem, hi ha lloc per a tots
El temps no compta ni l'espai, qualsevol nit pot sortir el sol.

Jaume Sisa, *Qualsevol nit pot sortir el sol*

Amaia Uribe-Etxebarria / PAÍS BASC

Olentzero

Per Nadal al País Basc no ve Santa Claus; el 24 de desembre ve l'Olentzero.

L'Olentzero és un carboner que viu a la muntanya. Porta una boina, una camisa de quadres, uns pantalons i unes avarques.

El 24 al vespre tots sortim al darrere de l'Olentzero i cantem la seva cançó: *Olentzero, ¿Joan zaigo...mendira lanera intetzioarekin ikatz egitera...?* (Olentzero, aniràs a la muntanya amb la intenció de treballar per fer carbó...?)

A la nit l'Olentzero omple l'arbre de Nadal de regals.

Foto: Centre Cultural Euskal Etxea

Eloisa Ana Cabral / Cadis, ANDALUSIA

Carnaval de Cadis

És una de les festes més famoses de Cadis i d'Andalusia. Normalment és el mes de febrer, encara que canvia cada any. En aquesta festa participen quatre categories d'agrupacions carnavalesques: cors, *chirigotas*, comparses i quartets.

Els cors els formen grups de 45 persones, més o menys; les *chirigotas*, 12 o 15; les comparses, 20, i els quartets, 3 o 4. Tots canten cançons amb lletres iròniques i fan crítica dels temes socials del moment. Solen ser còmiques, encara que les de les comparses es caracteritzen per ser més dramàtiques. Totes les agrupacions porten cada any una disfressa diferent i hi ha un concurs que es diu "L'Agulla d'Or", que guanya la millor disfressa. El cap de setmana la gent que va pel carrer també pot anar disfressada, si vol. Hi ve molta gent de diferents llocs i és molt divertit.

Foto: Cádiz Fotos

Dejaniri Espinal – Josefina de Jesús / REPÚBLICA DOMINICANA

Desfilada dels diables *cajuelos* i altres personatges del carnaval

És una demostració, cada 27 de febrer, en tots els carrers de Santo Domingo, de persones disfressades de diables *cajuelos*. Això es fa per celebrar la independència dominicana. Les disfresses són molt maques i acolorides. Consisteixen en un vestit llarg amb caputxa, un cinturó de campanes, vambes i una fusta amb globus inflats fets de bufeta de vaca. La tradició dels diables *cajuelos* és que ells peguen amb la fusta a totes les persones que se'ls acosten.

A part d'aquests diables, altres personatges del Carnaval són: els indis, que remeten als antics habitants de l'illa; el *roba la gallina*, personatge amb pit i cul abundants, que va pels establiments comercials demanant caramels i diners per als "pollets"; els africans, que imiten els esclaus negres, i els *platanusas*, que es cobreixen el cos amb fulles seques de l'arbre de plàtan.

Font: Wikipedia

M. Elena García Ruiz / L'Havana, CUBA

Carnaval

Aquesta festa tradicional té els seus antecedents en la que celebraven els hispans i els seus descendents, segons la vella tradició. Té elements com disfresses, carrosses, comparses i desfilades, entre altres. Se celebra des de la regió central fins a la oriental, i el seu origen està vinculat a les festes patronals dels pobles.

Les carrosses ofereixen presentacions diferents, cada una més sorprenent. A més, és un espectacle molt emocionant. La gent es fascina pel so i la il·luminació del lloc on actuen. Tot permet fer les festes cada vegada més atractives, amb música nacional. El poble les celebra durant set dies.

Foto: Cuba Travel Club

Jonatan Sandez / Almonte, ANDALUSIA

El salt de la reixa

Marca el començament de la peregrinació de la verge del Rocío a Almonte.

Els *almonteños* presos de fervor religiós salten la reixa que separa l'altar de l'ermita on es troba la imatge i porten la verge a les espatlles per fer el camí del Rocío. Es tracta d'una romeria molt coneguda que se celebra el mes de maig.

Font: *Huelva Información*

Casimiro Fernández / Viana do Bolo, Ourense, GALÍCIA

Carnaval

Als pobles d'Ourense té molta tradició aquesta festa, que hem recuperat després del franquisme i que té el nom de *Folion*. Pels carrers es toquen tambors i tota mena d'eines colpejant-les amb martells. Els *boteiros* o *peliqueiros* corren davant de la gent i porten carotes fetes de fusta que pesen molt.

Fa uns anys que es fa a l'estiu perquè hi havia molta gent que ho demanava perquè no podia anar-hi. Hi ha una competició entre les diferents aldees que formen el municipi. Els participants es llancen farina els uns als altres. A vegades fins i tot es llancen formigues mullades amb vinagre perquè estiguin més rabioses.

Després tothom fa un dinar de germanor: *botillo* (embotit adobat), cabrit i vi.

Font: Casimiro Fernández

Ximena Lozano / Barranquilla, COLÒMBIA

Carnaval de Barranquilla

És la festa folklòrica més important del país i la segona del continent. És pluricultural: integra les influències de classes socials, ritmes i aires musicals. Va ser introduïda pels espanyols i portuguesos fa més d'un segle.

Aquesta festa comença amb una batalla de flors i s'acaba amb la mort de Joselito Carnaval. La presideixen la reina del Carnaval i el rei Momo.

Les disfresses i comparses més tradicionals són:

- La *marimonda* és la representació de la mona i l'elefant. Té caràcter irònic i insolent, i busca pertorbar el carnaval. La *marimonda* la va idear un *barranquillero* que no tenia diners per disfressar-se.
- El *garabato* és la dansa que simbolitza la vida i la mort. La representa un personatge alt i prim amb la cara pintada en forma de calave-

- ra. Porta una falç llarga i la fa servir per emportar-se els ballarins.
- El *congo* és un ball guerrer provinent de l'Àfrica. S'acompanya de músics que toquen el tambor i la *guacharacha* i un cantant.
 - El *torito* és un toro petit.
 - El *monocuco*, d'origen europeu, és un personatge caracteritzat per la veu ronca, que porta un bastó i una caputxa i es burla de tothom amb qui es creua.
 - Altres personatges són *cabezones* (capgrossos), *dementes* (bojos), *muñecotas* (nines grans), superherois, éssers mitològics, gais i la representació de la mort.

El carnaval de Barranquilla és Patrimoni Cultural de la Nació i declarat per la UNESCO Obra Mestra del Patrimoni Oral i Immaterial de la Humanitat.

Font: Wikipedia

Natia Mchedlishvili / Tbilisi, GEÒRGIA

8 març

És una festa en la qual la meua família i jo sortim al carrer. Ens trobem amb amics de tot arreu i ens saludem. Hi ha carrosses, disfresses i capgrossos. Estem tot el matí ballant i després anem a dinar en un restaurant. Al restaurant fem els regals.

Passem la tarda a casa dels meus amics, prenent alcohol i jugant a jocs de taula, i a la nit organitzem una festa i ballem fins a la matinada.

Montserrat Pérez Cabrera / Barcelona, CATALUNYA

Éls Tros Tombs

És una celebració amb influència cristiana i se celebra especialment als territoris de parla catalana el 17 de gener. És el dia de Sant Antoni Abat, i en honor al sant se celebren els tradicionals Tres Tombs. S'inicia la nit abans. Es representa teatralment, al mig de la plaça, la vida del sant, i els dimonis intenten cremar-lo sense aconseguir-ho. El dia següent la gent surt amb cavalls (alguns amb carros), gossos, gats, i altres animals domèstics. A la porta de l'església els beneeixen i fan tres voltes a l'església a la vegada que llancen caramels.

Font: Montserrat Pérez

Laura Millares / Donostia, PAÍS BASC

La Tamborrada

És la festa tradicional de Sant Sebastià. No es coneix gaire bé el seu origen, possible evolució de la música militar i les ganes de diversió dels donostiarres. La festa se centra en la desfilada de més d'un centenar de *tamborrades*, les 24 hores del 20 de gener, Sant Sebastià. Cada *tamborrada* la formen 20-30 *tamboreros*, generalment vestits amb uniforme militar del segle XIX i 50 barrilers que, vestits de cuiners o aiguaderes, porten petits barrils a la cintura. Una banda de música interpreta el repertori musical de la *tamborrada*: una desena de cançons compostes per Sarriegui. A les 12 de la nit, la *tamborrada* de la Sociedad Gaztelubide interpreta la *Marcha de San Sebastián*, i l'alcalde hissa la bandera de la ciutat a la plaça de la Constitució. A partir d'aquest moment no hi ha cap lloc on no es toquin els tambors. La festa s'acaba la mitjanit del dia 20, amb l'arriada, quan la *tamborrada* de la Unión Artesana interpreta la *Marcha de San Sebastián* i s'abaixa la bandera.

Font: www.diariovasco.com

Jorge Cabrera / Caracas, VENEÇUELA

Èls diables de Yare

És una festivitat religiosa que se celebra a San Francisco de Yare, Estado Miranda (Veneçuela). El dia de Corpus Christi es fa la dansa ritual dels diables *danzantes*, que porten vestits acolorits (normalment, vermells), capes i màscares d'aparença grotesca, a més d'ornaments com creus, escapularis, rosaris i amulets.

Els diables ballen al so de la caixa, un tambor típic, pels carrers del poble. Després s'agenollen a l'uníson davant de l'església mentre el sacerdot els beneeix. La música i el ball continuen mentre els aspirants a diables –que fan penitència a canvi d'un desig que han demanat- s'hi converteixen i visiten les cases d'alguns diables difunts. La festa s'acaba al vespre, quan sonen les campanes i la germandat es dispersa fins a l'any següent. En aquest ritu el bé ha de prevaler sobre el mal.

Les dones escolten la missa com ho fan els diables; a més, van a tot arreu amb ells, s'encarreguen de donar-los aigua i menjar, i de cuidar els nens. No ballen pels carrers amb màscares, sinó en una casa, on demanen prestada una màscara i ballen davant de l'altar per una promesa. Totes les *promeseras* porten faldilles vermelles i samarretes blanques. Al cap porten un mocador vermell o blanc. La *capatàs* és la màxima autoritat; va vestida totalment de vermell i no porta màscara.

Font: Wikipedia

Eloisa Ana Cabral / Cadis, ANDALUSIA

Setmana Santa

En el mes d'abril se celebra la Setmana Santa, una de les celebracions més famoses de Cadis. És una festa molt religiosa que recorda la Passió de Crist. Hi ha diferents passos cada dia de la setmana que la representen. A Andalusia té molta devoció, i algunes persones fan fins i tot penitència. Alguns passos van acompanyats amb música i d'altres han d'anar en silenci absolut. En tots s'hi crema encens. Durant la Setmana Santa es mengen *torrijas*, que es fan mullant llesques de pa en llet, després arrebossades en ou i fregides. Després es poden mullar amb mel o canyella.

Font: Wikipedia

Yesica Miranda / Riobamba, Chimborazo, EQUADOR

Setmana Santa

Igual que a Barcelona, a l'Equador, específicament a la ciutat on vaig néixer, Riobamba, tots els catòlics celebrem la Setmana Santa.

Fem processons i alabances als diversos sants, pels quals la gent té devoció i fe. Les processons surten pels principals carrers de la ciutat, anem a l'església en família. Hi ha la tradició de visitar set esglésies diferents i pregar. Amb el pretext de la Setmana Santa, aprofitem per reunir-nos tota la família i menjar *fanisque*, que es prepara amb bacallà, pèsols, fruits secs i més coses bones.

El Diumenge de Rams les esglésies estan plenes. Molts rams dels nens són llisos i els de les nenes estan decorats.

Juliana Chavarry Núñez / Chepén, PERÚ

Sant Sebastià

Sant Sebastià se celebra el 20 de gener i és el patró de Chepén. La gent devota surt de l'església a les quatre de la tarda resant i cantant i torna a les set de la tarda. Són festes tradicionals del meu poble.

Francesc Maroto / Santibáñez de Rueda, CASTELLA I LLEÓ

Processó de Sant Antoni de Pàdua

El 13 de juny se celebra a Santibáñez de Rueda (Lleó) la processó de Sant Antoni de Pàdua. En aquest poble es té una gran devoció; fins i tot hi ha una confraria, a la qual fins fa poc temps només podien pertànyer els casats.

La confraria té l'obligació de cuidar els germans que estan malalts i de celebrar una missa al mes pels germans que s'han mort. Segons els habitants del poble, aquesta processó es remunta a dos-cents anys enrere.

Font: Francesc Maroto

Vilma Zabala / Montevideo, URUGUAI

Desfile de Llamadas

De les festes que abans se celebraven a l'Uruguai, ara només en queden tres: el *pericón*, Carnaval i el *Desfile de Llamadas*. Carnaval és una desfilada de carros decorats i de comparses, grups de músics, etc. En canvi, les *Llamadas* és una desfilada específica de gent negra i *lubolos* (blancs pintats de negres); és l'expressió dels esclaus africans que hi va haver a l'Uruguai. L'instrument d'aquesta festa és el tamborí, fet de fusta i cuir que, segons la grandària i la tensió del cuir (que s'endureix amb foc), té un so diferent. El so del tamborí es fa picant les mans sobre la pell de l'instrument. Era la seva manera de comunicar-se en la distància. És una tradició ancestral de l'Àfrica que ara és una atracció turística. A les comparses es barregen tot tipus de classes socials. Però solament una nit.

És una manera d'expressar els seus sentiments i la cultura de la llibertat.

Font: Wikipedia

Fernando Damonte / Montevideo, URUGUAI

Candombe

Els orígens es remunten al 1750. Remet a les enyorances dels esclaus provinents d'Àfrica que de sobte es van veure trasplantats a Amèrica del Sud. A Montevideo, les nits de diumenge els tambors del barri sud, el barri dels negres, es reuneixen al voltant del foc que s'encén per escalfar la pell dels tambors i repiquen. El ritme del candombe es crea en combinar quatre tambors: piano, *chico*, *repique* i bombo.

Els personatges del candombe són:

El gramillero: bruixot o remeier de la tribu africana que guaria amb

yuyos i *gramillas*. Llueix barba de cotó, barret de copa, levita negra, ulleres, bastó i maletí.

La mama vieja: majordoma a les residències del Montevideo colonial. Imita la mestressa a ritme de candombe, lluint robes obsequiades per aquesta.

Lubolo: vol dir blanc de cara pintada, o blanc pintat de negre.

L'escobero: antic bastoner de la tribu africana que fa girar un bastó. Amb el temps, va canviar el bastó per una escobreta.

Comparsa en *llamada*: antigament, les comparses de negres que arribaven a integrar fins a 300 components es desplaçaven a peu, (els de més jerarquia a cavall) per actuar als *tablados*. Tal com avui piquem a la porta o al timbre per comunicar-nos amb qui desitgem, ells s'anaven cridant al ritme del tambor, una mena de tam-tam ciutadà.

Font: Associació Cultural Candombe (Vilanova i la Geltrú)